

oritur ex aliqua ratione honesti, sed ex inordinato appetitu excellentiæ. Secunda etiam pars patet, quia hoc est vitium valde humanum, multorumque radix. Quæres an sit peccatum unius speciei, vel plurium. Respondetur posse esse plurium, sicut de odio dixi; nam sine dubio multo alterius rationis est invidia, si sit de spiritualibus bonis, quam si de temporalibus. Tertia denique pars patet, quia ex genere suo peccatum hoc est contrarium præcepto charitatis, licet oriatur ex pusillanimitate. Sæpe enim accidit unum vitium oriri ex vitio contrario uni virtuti, et tamen ipsum esse contrarium alteri virtuti; deinde hoc peccatum facile inducit ad directum odium proximi; ergo inde facile malitiam induet.

DISPUTATIO VII.

DE PRÆCEPTO ELEEMOSYNÆ.

Eleemosynæ ethimon. — De eleemosyna qui scripserunt. — Eleemosynæ nomen a græco vocabulo, ἐλεῖν, ortum habuit, quod idem est ac misereri. Unde eleemosyna (ut communiter sonatur) est actus misericordiæ, quo alienæ proximi necessitati subvenitur; et recte quidem, quamvis Augustinus, in Enchiridio, capite septuagesimo sexto, eleemosynam quoque esse velit actum, quo suæ ipsius necessitati quis subvenit: *Est enim eleemosyna opus misericordiæ: verissimeque dictum est: Miserere animæ tuæ placens Deo*, Ecclesiastici capite trigesimo. De eleemosyna multa eaque præclara scripsere Sancti Patres. Cyprianus de Opere et eleemosyna; Basilius, Concione in illud: *Destruam horrea mea*, Lucæ 12, et Concione ad divites; Nazianzenus, oratione de Pauperum amore; Ambrosius, libro primo de Officiis, capite trigesimo; Augustinus, in Enchiridio, a capite 69; Chrysostomus, in libro de Eleemosyna; et alii quamplures, quos luculenter congerit noster Canisius, in opere catechistico de eleemosyna. Disputant etiam de eleemosyna Theologi cum Magistro, in quarto, distinctione decima quinta, decima sexta, et quadragesima prima; cum divo Thoma, secunda secundæ, quæstione trigesima secunda; Jurisperiti, in Decretis, 45 distinctione, canone *Et qui*, et canone *Tria*, et sequentibus, et distinctione 86, canone *Non satis*, et sequentibus. Scripsit ex recentioribus de eleemosyna Joannes Medina codicem unum. Et Navarrus, in canon. *Quiescamus*, distinctione

quadragesima secunda; et canon. *Si agamus*, de Pœnitentia, distinct. 1; et in Manuali, capite quarto; Sotus, in Deliberatione de causa pauperum, et alii. Nos per sequentes sectiones de eleemosynæ præcepto, quod proprium hujus loci est, prosequemur.

SECTIO I.

An sit præceptum eleemosynæ, et quomodo obliget?

1. *Prima conclusio.* — Dico primo: dare eleemosynam est in præcepto naturali et divino, quod ex genere suo sub mortali obligat. Conclusio in genere est certa de fide, Matth. 23, ubi damnantur homines ob hujus præcepti transgressionem: *Discedite in ignem æternum; esurivi enim, et non dedistis mihi manducare*, etc.; Eccles. 4: *Eleemosynam pauperis ne defraudes*; et infra: *Declina pauperi aurem tuam et redde debitum tuum*. Unde recte Ambrosius, in lib. de Nabute, cap. 12: *Debitum (inquit) reddis, non largiris indebitum: ideoque tibi dicit Scriptura: Declina pauperi aurem tuam, et redde debitum tuum*. Et Nazianzenus, oratione de Pauperum amore, late probat eleemosynam in præcepto esse, et in fine addit: *An tu benignitatem non necessariam, sed tibi liberam esse putas? ac non legem, sed consilium? Hoc quoque ipse magnopere vellem, et existimarem; sed me sinistra illa manus terret, et hædi, et probra, quæ in sceleratos homines ab eo, a quo illic collocati sunt, conjiciuntur, non quia aliud quiddam ex iis quæ interdicta sunt, admiserunt, sed quia Christum per pauperes minime curarunt*. Et Basilius, concion. in illud divitis: *Destruam horrea mea*, Luc. 12: *Non putavit (inquit) oportere superfluum in egenos distribuere; nullam præcepti habuit rationem: Ne abstineas benefacere inopi, et eleemosyna, et fides non deserant te*, Tobia 4; et *frange esurienti panem tuum*, Isaïæ 58. Ratio denique hujus præcepti sumitur ex 1 Joannis 3: *Qui habuerit substantiam hujus mundi, et viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Est enim hoc præceptum valde necessarium ad conservandam charitatem. Nam, ut bene Nazianzenus citatus, misericordia erga pauperes est præcipua pars charitatis. Unde constat etiam esse naturale, nam præceptum de dilectione proximi naturale est.

2. *Error hæreticorum circa eleemosynam*

refellitur. — Sed, ut vitentur extrema, advertendum est quosdam hæreticos voluisse præceptum hoc adeo esse necessarium, ut si illud solum servetur, ad salutem sufficiat, nam (inquiunt) de illius transgressione et observatione judicantur homines; quem errorem ex nonnullis locis Scripturæ, ut Daniel quarto, Tobia 12, Ecclesiast. 3, Lucæ 11, cum similibus, et ex Patribus confirmant; sed illum Augustinus refellit libro 21 de Civitat., cap. 22, et sufficit locus Pauli, prima ad Corinth. 13: *Si distribuero in cibos pauperum, etc., charitatem autem non habuero, nihil sum*. Unde constat hoc præceptum esse quidem necessarium, non tamen sufficere. Judicantur autem homines ex illo, vel quia ejus opera sunt hominibus magis nota, vel quia sunt signa charitatis, vel certe quia possent videri hominibus hæc opera minus necessaria, quam opera justitiæ, vel similia. Reliqua testimonia intelliguntur de pœnis peccatorum, quæ interdum in Scriptura vocantur peccata, secundo Machab. 12. Et indicant primo observationem hujus præcepti valere plurimum ad satisfaciendum pro peccatis. Secundo, intelligitur ex eisdem testimoniis valere hoc opus ad impetrandum a Deo gratiam ad servanda alia præcepta, quod interdum per se facit, interdum per orationes eorum qui eleemosynam recipiunt. Tertio, indicatur hoc opus, præcipue si ex auxilio Dei procedat, mereri coram Deo ut excitetur ad misericordiam, et peccatorum indulgentiam. Et in his modis exponendi sunt Sancti, qui interdum etiam per exaggerationem loquuntur, ad explicandam vim hujus præcepti, ut videre licet in Augustin., epistola 89.

3. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: præceptum eleemosynæ obligat solum tempore necessitatis proximi. Est communis Theologorum, et certa. Primo, patet ex ratione præcepti affirmativi, cujus est non pro semper, sed determinatis temporibus obligare. Secundo, ex objecto hujus virtutis, quod est miseria et indigentia; at hæc necessitas non semper occurrit; ergo sine hac non potest obligare præceptum. Quod autem tunc obliget, patet, quia præceptum est beneficentia erga proximum, et ad hanc non tenemur omni tempore; ergo saltem necessitatis tempore tenebimur. Dices, ergo tunc obligabunt duo præcepta, charitatis, scilicet, et misericordiæ, et extra illum articulum neutrum obligabit; ergo alterum est su-

Vide Bellar., libr. 4 de Pœnit., cap. 8.

perfluum, aut certe quando illud homo omittit, peccat duplici peccato. Hoc argumentum inculcat iterum distinctionem misericordiæ et charitatis, quam propterea dixi ad moralia non multum referre, quia revera præceptum unius non obligat, nisi quando præceptum alterius; non tamen propterea sunt superflua, unum enim est generale, aliud quasi speciale; sicut etiam erga Deum non obligat præceptum religionis, quin obliget præceptum charitatis. Et circa proximum similiter non obligat justitia quin obliget charitas; propria tamen malitia omissionis illius censenda est contra misericordiam, quia illa specialiter obligat, charitas vero generali ratione.

4. Sed hic advertendum est hanc necessitatem proximi esse triplicem. Prima dicitur communis, qualis est in his pauperibus communibus. Secunda est gravis, ut quando homo ita indiget, ut sine gravi detrimento honoris, aut salutis, aut honorum fortunæ non possit subvenire sibi sine alterius auxilio. Tertia est extrema necessitas, quæ communiter in hac materia censetur solum evidens periculum mortis, vel etiam mutilationis membri, vel periculum incidendi in amentiam perpetuam; nos autem possumus distinguere hanc extremam necessitatem, etiam in aliis bonis, ut fama et honore. Nam aliquando est in periculo tota fama et fortuna. In his omnibus necessitatibus versari potest eleemosynæ præceptum, non tamen æque; sed ad intelligendam obligationem comparandæ sunt cum potestate illius qui daturus est eleemosynam. Nam qui magis potest obligatur etiam in minori necessitate, et sic proportionaliter.

5. *Tertia conclusio de qua, præter D. Thom. 2. 2, q. 32, art. 9, et in 4, d. 15, quæst. 2, art. 6, alii plures eo loco Magistri, item Summistæ, verbo Eleemosyna.* — *Quorundam error rejicitur.* — Dico tertio præceptum hoc se extendere ad omnem proximum in necessitate constitutum, sive propinquus sit, sive alienus, sive peccator, sive justus. Est de fide, Tobia 4: *Noli avertere faciem tuam ab ullo paupere*; et supra vidimus præceptum charitatis se extendere ad inimicos; et expresse Proverbiorum 25: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum*. Unde excluditur error Wiclephi, et aliorum hæreticorum apud Waldensem, libro secundo Doctrin., cap. 81, dicentium hoc præceptum non obligare erga infideles et homines impiissimos, quem late improbant Augustinus, Chrysostomus, Hieronymus, et alii Patres. Quod si Gregorius ait, libro quinto, epistola vigesima no-

na, et refertur 86, cap. *Fratrum*, non esse elargiendam eleemosynam peccatoribus, intelligendum est *formaliter*, hoc est, in ordine ad fovenda illorum peccata. Unde Ambrosius, libro primo *Offic.*, cap. 30: *Si luxurioso ad luxuriam, adultero ad adulterium largiendum putes, non est beneficentia ista, ubi nulla est benevolentia.*

6. *Quarta conclusio.* — Dico quarto: non tenetur homo quærere quibus eleemosynam faciat, sed satis est si præsentibus, vel iis qui ad ejus notitiam pervenerint, subveniat. Ita divus Thomas, *Quodlibeto* 8, articulo duodecimo¹, et alii. Ratio est, quia non est expressum præceptum de hac re, neque ulla sufficiens ratio cur ad hoc obligemur, cum tamen onus sit gravissimum. Item quia ad pauperes spectat necessitatem ostendere et petere. Oportet tamen ut bona fide aliquis procedat, neque occasiones fugiat subveniendi necessitatibus proximorum. Intelligitur vero conclusio de personis omnino privatis. Nam qui gerunt reipublicæ curam, interdum tenebuntur, non tam hoc præcepto, quam justitiæ et officii, quia illud necessarium est ad convenientem reipublicæ gubernationem, in qua multæ indigentia occurrunt, quibus aliter provideri non potest.

7. *Quenam necessitatis certitudo obliget ad eleemosynam.* — *An teneatur quis subvenire voluntariæ alterius indigentia.* — *Adriani responsio.* — *Temperatur.* — Quæres quanta certitudine constare debeat hæc necessitas. Respondetur, si tantum habeatur ex dictis aliorum, sufficere eam auctoritatem quæ faciat probabilem fidem. Si vero oculis videatur, licet sæpe soleat fingi, tamen quando id non constat, præsumendum est esse veram necessitatem, quia et securius est, et in favorem proximorum potius est declinandum. Unde recte Augustinus, epistola 149: *In suscipiendis hospitibus, melius est interdum malos hostes perpeti, quam fortasse per ignorantiam bonos excludere.* Sed quid si appareat necessitas, non tamen ex indigentia, sed ex voluntate profecta? Communis casus esse solet, si avarus potius se mori permittat, quam expendere velit in medicos, vel in res necessarias sua bona, an teneatur quis illi providere. Ratio dubii est, quia tunc non est necessitas, sed prava voluntas. Adrianus, in 4, in materia de *Correct. fraterna*, affirmat cum Glossa, in c. 1,

¹ D. Thomas videri etiam potest 2. 2, q. 33, art. 1, ad 4.

distinct. 43; addit tamen posse eum, qui talem eleemosynam facit, recuperare quæ dedit, si possit sine scandalo; sed distinguendum est, nam quando hujusmodi affectus accidit ex vehementi quadam passione, quæ fere dementiæ comparari potest, tunc procedit hæc sententia, sicut etiam teneor subvenire ei qui ex ingenti tristitia se vult interficere. Ratio est, quia licet admisceatur prava voluntas, tamen humano modo est vera necessitas. Secus vero esset si quis ex pura malitia id faceret, ut infra agendo de ordine eleemosynæ constabit.

8. *Quinta conclusio.* — Dico quinto: occurrente necessitate, non teneor omnino facere eleemosynam, nisi sit extrema. Hæc ultima pars per se constat; nam illa necessitas est, quæ maxime potest urgere. Intelligitur tamen, nisi occurrant multæ similes necessitates, et non possim omnibus subvenire; tunc enim datur optio, servato ordine charitatis. Addendum etiam, nisi evidenter sciam alium subventurum, prius quam proximus periculum patiatur; nam tunc non erat extrema necessitas simpliciter respectu meæ eleemosynæ. Prior pars probatur, quia quando necessitas non est extrema, non ita urget quin possit quis suam eleemosynam aliis servare, quod in communibus necessitatibus facile est intelligere; in gravibus vero oportet prudentia uti, nisi proximus interim nimium patiatur; item ne gravior necessitas propter minus gravem omittatur; in quibus omnibus ordo prudentiæ et charitatis servandus est.

9. *An præceptum eleemosynæ obliget etiam unumquemque circa se.* — *Difficultas expeditur.* — Quæres an hoc præceptum obliget tantum circa alienas necessitates, an etiam circa proprias. Respondetur maxime ad has obligare, quia, ut supra diximus, etiam ipsemet homo continetur in objecto charitatis et eleemosynæ, quia sibi est maxime conjunctus. Quare recte Augustinus, in *Enchiridio*, cap. 76: *Qui vult (inquit) eleemosynam ordinate dare, a seipso debet incipere, et eam sibi primo dare.* Unde obiter solvitur dubium aliud, an si alicui committantur pecuniæ ad eleemosynas, possit ex illis suæ veræ necessitati subvenire; Sylvester enim, et Angelus, verbo *Eleemosyna*, dicunt non posse, argumento cujusdam legis, *Si mandavero, § Si tibi centum*, ff. *Mandati*. Sed certum mihi est posse facere, quod tenet Cajetanus 2. 2, quæst. 32, art. 9, nam illa est vera eleemosyna. Item ipsi concedunt posse dare maxime propinquis, consanguineis et filiis;

cur ergo non sibi? Item expletur voluntas donantis, cum detur vere egenti, nisi contrarium aperte explicet; ergo. Inferes: ergo si alicui in confessione imponant eleemosynam in poenitentiam, satisfaciet subveniendo suæ necessitati. Neganda est consequentia; id enim est contra intentionem imponentis, neque ille actus sibi subveniendi est pœnalis, qualis imponitur in satisfactione. Unde si ipse ita indigeret, ut non posset commode dare eleemosynam, excusaretur quidem; vere tamen poenitentiam impositam non adimpleret, nec satisfaceret ex opere operato.

SECTIO II.

Ex quibus bonis facienda sit eleemosyna, et a quibus fieri debeat.

1. *Prima conclusio.* — Dico primo: eleemosyna facienda est ex bonis propriis, quorum aliquis est dominus, vel habet legitimam et absolutam administrationem. Est certa, et constat *Proverb. 3: Si vales, et ipse benefac, et honora Dominum de tua substantia*; et *Isaïæ 58: Frange esurienti panem tuum*. Idem tradunt Patres. Ratio est, quia non licet alicui dispensare aliena; item per eleemosynam transfertur dominium, ut ex sectione 5 intelligitur; ergo vel a domino, vel ex potestate domini. Advertendum autem, pro sequenti conclusione, interdum non satis esse habere dominium, sed oportere etiam illud non habere impeditum legibus humanis, a quibus, et translatione dominiorum, maxime pendet rerum temporalium administratio.

2. *Secunda conclusio.* — *De servis.* — Hinc statuitur secunda conclusio: personæ aliis subditæ, quæ vel dominium non habent, vel non habent rerum administrationem quarum sunt domini, non possunt sua auctoritate eleemosynas facere, excepta extrema necessitate. Pertinent autem ad hanc conclusionem quatuor personarum genera, servi, religiosi, filiique familias, uxores, de quibus sigillatim dicendum est, ac probanda conclusio. Primum servus, quidquid acquirit, domino acquirit, ut tradunt jura, institut. *Per quas personas, § Item nobis, l. Id vestimentum*, ff. de *Peculio*, cap. *Cum olim*, 2, de *Privilegiis*. Quod absolute verum est, et in conscientia nullam eleemosynam possunt servi facere, nisi ex dominorum concessione, tacita vel expressa; sed tamen opinor non esse hoc in rigore intelligendum, quia servitus de se odiosa est, et ideo

restringenda, alias esset intolerabilis et inhumana, quare aliquarum rerum dominium possunt habere servi, vel ex donatione domini, vel ex donatione aliorum, consentiente domino, vel certe si ea conditione donatum est, ut domino non acquiratur, vel si aliquid justum pactum inter dominum et servum intercedat, aut denique juxta alias consuetudines dominorum et servorum, et de hoc possunt libere eleemosynas facere, quia sunt domini. Idem clarum est in eleemosynis quæ non fiunt ex pecuniis, sed ex actionibus humanis. Nam si servus nihil deroget domino in omnibus quæ rationabiliter præcipit, potest reliquas actiones impendere in beneficium aliorum, quod etiam observandum est in aliis generibus personarum.

3. *De religiosis.* — Religiosi alii subditi sunt, alii superiores: neutri habent in particulari dominium, tamen superiores habent rerum administrationem. Hinc ergo colliguntur regulæ servandæ. Prima: superiores possunt facere aliquas eleemosynas, quarum quantitas et modus, nisi alias præscribatur, eorum prudentiæ committitur. Secunda: subditi tamen non possunt nisi ex superioris concessione expressa, vel probabiliter præsumpta, divus Thomas 2. 2, quæst. 32, artic. 8, ad primum. Hæc autem præsumptio, quando sit sufficiens, ex circumstantiis et consuetudine æstimanda est. Censent tamen auctores communiter, quando necessitas gravis est, et non potest facile consensus superioris postulari, debere præsumi. Ita Angelus, verbo *Eleemosyna*, cum Glossa, in cap. *Non dicatis*, 12, quæst. 1, et est valde probabilis conjectura, et consentanea tali statui. Tertia: addunt omnes, quando religiosus est in via, vel alia de causa degit extra monasterium, posse aliquas eleemosynas facere, convenientes suo statui; tum quia pro tunc illi est commissa administratio eorum bonorum quæ dispensat; tum quia talis præsumi debet superioris voluntas. Addit etiam Navarr., cap. *Non dicatis*, num. 40, licere etiam religioso aliquid ex his quæ ad suum negotium, vel iter, vel victum sibi datur, subtrahere sibi, et in eleemosynam dare, quod est pie dictum, sed pro consuetudine religionum applicandum; extra has regulas, nihil potest dare etiam ex sibi dono datis, quia horum non ipse, sed religio dominium acquirit, ut vulgare est. Vide Basilium, in *Regulis brevioribus*, quæst. 77, 87 et 100.

4. *De filiisfamilias.* — Tertio: de filiisfamilias, quoad bona paterna, quorum non habent

dominium, certum est ex illis non posse eleemosynas facere sine patris consensu; et idem est de pupillis, qui per leges habent administrationem impeditam. Sed addendum est hos filios habere interdum quarundam rerum dominium et usum, ut peculii castrensis, id est, in militia, vel intuitu militiæ comparatum, vel quasi castrense, id est, comparatum officio liberali et publico, vel regia donatione. Nam de his bonis possunt filii familias eleemosynas facere; secus vero est de peculio profectio, id est, quod vel ex rebus paternis, cum eis nimirum negotiando, vel ex donatione intuitu patris facta, profectum est. Nam talis peculii dominium est apud patrem; et idem resolvendum de peculio adventitio, quod, scilicet, acquiritur per donationem factam sine intuitu patris, vel alio labore, et industria, quam cum rebus paternis negotiando. Nam licet tale dominium sit apud filium, tamen usufructus est apud patrem, et ideo non potest filius de illo facere eleemosynam. Addendum tamen est regulas datas in religiosis procedere etiam in filiisfamilias, si suo modo accommodentur.

5. *De uxore.* — Quarto, dicendum est de uxore: quæ, licet suæ dotis habeat dominium, non tamen administrationem, et ideo non potest de illa facere eleemosynam sine viri consensu, cap. *Quod Deo*, 33, quæst. 5, quod etiam intelligendum est juxta regulas datas de religioso. Præterea spectanda est consuetudo; nam quas eleemosynas laicæ feminae matrimonio minime junctæ similis conditionis solent facere, potest etiam uxor facere absque licentia mariti. Addunt Angelus et Sylvester, *etiamsi prohibeat*, quia præsumendum est non ex animo prohibere, sed ut illam contineat a largioribus eleemosynis. Item quia esset quodammodo injuriosa talis prohibitio, quia est contra jus debitum uxori, quæ non est omnino serva. Sed nihilominus, si constaret eam esse voluntatem viri, tutius esset obedire, ut Navar. docet, in Manuali, cap. 17, num. 153, citans Antonium, qui etiam addunt, ob urgentem necessitatem corporis, vel animæ propriæ, vel mariti, vel familiæ, posse aliquam eleemosynam facere ut obtineat remedium a Deo. Ultimo, addendum est de bonis paraphernalibus, quorum videlicet dominium, et administratio libera conceditur uxori, posse illam facere eleemosynas, servato debito ordine; ita D. Thomas 2. 2, quæst. 32, artic. 8, ad 2, et omnes communiter, qui idem censent de quibusdam bonis quæ uxor acquirit sua in-

dustria, non necessaria ad sustinenda onera matrimonii, quod jure communi verum est; tamen in unoquoque regno servandum est illius proprium, si exstet, de quo Navar., cap. 17, a num. 114, et alii, atque ita ex inductione facta, probata relinquatur secunda conclusio.

6. *Tertia conclusio.* — Tertia conclusio. Ex bonis illicite acquisitis, et quæ sunt obnoxia restitutioni, non potest eleemosyna dari, nisi vel in casu extremæ necessitatis, vel si restitutio esset in illo modo faciendâ. Ratio sumitur ex dictis; tum etiam quia hæc bona restituenda magis computantur inter bona creditoris quam debitoris, ut celebre est apud jurisperitos. Item ita tenetur quisquam restituere, sicut non furari. Sed non licet furari ad dandam eleemosynam; ergo neque illam dare ex obnoxiiis restitutioni. Dices: eodem argumento probaretur non posse aliquem retinere quæ restituere tenetur, propter instantem gravem necessitatem, quia non potest ea furari. Unde secundo arguo a contrario: potest quisque non restituere, ut suæ gravi necessitati subveniat; ergo et ut proximi, quem certe debet sicut seipsum diligere. Idem suadetur ex Patribus, qui interdum volunt, ut eleemosyna erogetur ex injuste acquisitis. Ad argumentum igitur concedo sequelam non esse formalem, quia naturalia præcepta simpliciter negativa, ut est non furandi, strictius obligant, quam ea quæ aliquod affirmativum includunt, ut est præceptum restituendi; in præsentem tamen materia, id est seclusa illa necessitate, bona est sequela. Ad secundum, est differentia inter necessitatem propriam et alienam; nam propria facit actum restituendi moraliter impossibilem, id est, valde difficilem; non sic autem aliena. Item quia obligatio subveniendi propriæ necessitati major est, ut intelligitur ex disputatione prima, sectione quarta. Denique quia cum quisquam excusatur a restituendo propter necessitatem propriam, non tam id est ut subveniatur necessitati propriæ, quam ne in ea constituatur auferendo a se quod possidet; secus vero est de proximo, qui jam est in necessitate, circa quam alter solum se habet negative. Patres autem non loquuntur de injuste acquisitis, sed ipsas divitias more evangelico vocant iniquas, non quod semper inique comparatæ sint, sed quia sæpe ita comparantur, et magno quodam et iniquo labore; neque loquuntur de eleemosyna, sed in genere de bono usu divitiarum. Deinde intelligi possunt de illis rebus quæ comparatæ sunt turpi

causa, sed non injusta actione, vel injusto pacto, ut bona meretricum, et similia; nam cum harum rerum acquirant dominium, earum potest fieri eleemosyna, ut docet D. Thomas 2. 2, quæst. 32, art. 7; et Cajetan. ibid.; Medina, cod. de Eleemosyna, quæst. 5, et alii communiter.

7. *Prima limitatio superioris conclusionis.* — Supersunt tamen assignandæ nonnullæ limitationes conclusionis. Prima limitatio est, aliena extremæ necessitati tunc solum licere subvenire ex alienis, etiam surripiendo, quando quis non habet proprium. Prima pars per se patet. Posterioris ratio est, quia in illa necessitate omnia sunt communia quantum ad usum; ergo licite surripiuntur, ut extreme indigenti subveniatur. Addit divus Thomas, quæst. 32, artic. 7, ad 3, petendum esse prius consensum domini; tamen, si non det, eo invito accipi posse. Verum si non petatur, non credo peccari contra justitiam, quæ ad restitutionem obliget. Sed quæres an, si quis det eleemosynam extreme indigenti, ex re per furtum vel usuram comparata, teneatur postea illam restituere, si aliunde acquisivit unde possit. Respondetur, si revera dedit quando ipse non poterat alias subvenire illi necessitati, quod attinet ad conscientiam, manere liberum, dummodo tunc sit eo animo ut solum propter eleemosynam omittat restituere. Ratio est, quia si tunc denuo furaretur cum proximo erat succurrendum, ad nihil teneretur postea; ergo neque si antea furatus est, quemadmodum si redderet domino, et statim, si posset, occulte acciperet.

8. *Secunda limitatio.* — Secunda limitatio habet locum in his bonis quæ restituenda sunt, et incertum est cuinam sit faciendâ restitutio; hæc enim danda sunt in eleemosynam, cap. *Cum tamen*, de Usuris, 14, quæst. 5. Ratio est, quia talis præsumitur voluntas domini, cujus illi, qui restituunt, censentur esse quasi dispensatores. Item ratione positivæ legis aliquod jus in tali casu acquiritur pauperibus; illis ergo tribuenda sunt ea bona in eleemosynam.

9. *An retineri possit eleemosyna facta ex bonis injuste acceptis.* — *De quodam bonorum genere resolutio.* — Sed adhuc manet dubium, an, si eleemosyna fiat ex bonis restitutioni obnoxiiis, possit retineri. Respondetur hæc bona duplicia esse. Alia, quorum dominium non est apud dantem eleemosynam, ut sunt furta. Alia, quorum est quidem vere dominus, tamen alia ratione obligatur ad reddendum, ut si

mutuo acceperat. In priori genere bonorum, quædam sunt eadem numero restituenda, ut res immobiles, et quæ in uno usu non corrumpuntur, ut vestes, etc. Si ergo ex his fiat eleemosyna, nihil fit; atque accipiens statim tenetur reddere vero domino, cum ipse non sit dominus. Aliæ sunt quæ sufficienter in eadem specie restituuntur, ut pecunia; quare, si qui facit ex his eleemosynam, habet unde restituat, quamvis det eandem rem numero, quam sustulit furto, transfert dominium ei cui dat, qui propterea manet securus, quia alter non censetur dare aliena, sed propria, cum alias habeat unde restituat. Et hæc est sententia communis, Gabr., in 4, distinct. 6, quæst. 4, Major., distinct. 15, quæst. 3. Si vero non habet alias unde restituat, nihil facit, et accipiens tenetur reddere vero domino, quia fur tunc dat aliena, et non sua, ut magis ex dicendis patebit.

10. *De altero genere resolutio.* — Circa aliud vero bonorum genus, quorum quis est dominus, distinguendum est; nam vel qui dat eleemosynam fit impotens ad restituendum, vel non: si non, factum tenet, quia dat sua, et nulli facit injuriam, quia habet alias unde restituat. Si vero fit impotens, vel ille qui recipit, bona fide recipit, vel mala; si mala, peccat recipiendo, et tenetur solvere debitum alterius. Patet: nam ille qui sic dat, peccat contra justitiam; injuriam enim facit creditori; sed qui recipit, cooperatur huic injuriam; ergo etiam peccat contra justitiam. Si autem recipit bona fide, auctores quidam dicunt ad nihil teneri, quia neque ratione rei acceptæ; accepit enim rem a vero domino, quæ non erat alteri obligata actione reali, sed personali tantum, quæ non transit cum re ipsa; neque ratione acceptionis, quia non fuit acceptio injusta, cum bona fide acceperit. Dico tamen, si ille qui bona fide accipit, jam bona fide consumpsit, et non factus est ditior, ad nihil teneri ex ratione facta; si tamen non consumpsit, vel antequam consumpsit, intellexit obligationem alterius qui dedit, per se loquendo, credo non posse illam retinere, sed obligari ad solvendum debitum alterius. Ratio est, quia tota illa datio et acceptio fuit injusta, et per accidens ille excusabitur ex ignorantia; et ideo hæc ablata, retentio incipit esse injusta; unde solvitur illorum auctorum argumentum: nam obligatio oritur ex acceptione, quæ per se injusta est, licet per accidens in hoc excusetur. Dico autem *per se*; per accidens namque interdum excusari posset,

si sine magno gravamine, et exponendo se gravibus necessitatibus non posset reddere. Adde ultimo, si is qui dedit eam eleemosynam, postea alia via satisfecerit illi creditori, vel quia creditor remittit, vel quia factus est ditior, in eo casu, eum qui recepit, manere liberum, quia injustitia non fuerat contra donantem, sed contra tertium creditorem, cui est satisfactum, et ipse alias habuit rem illam ex voluntate veri domini.

11. *Quarta conclusio.*—Dico quarto: etiam si homo habeat dominium et administrationem illorum honorum, non tenetur ex eis facere eleemosynam, si sibi sint necessaria, servata tamen proportione et ratione necessitatis proximi. Ratio est, quia bona temporalia sunt hujusmodi conditionis, ut non possint donari alteri, nisi seipsum iis privet is qui donat; nemo autem tenetur privare se rebus necessariis, ut aliis subveniat, cæteris paribus, quia dilectio sui est prior dilectione alterius. Sed quia in particulari tota difficultas consistit in recta comparatione facienda, advertendum est hæc bona aliquando esse necessaria ad conservationem propriæ vitæ, sub qua includo familiam; interdum vero esse solum necessaria ad statum et decentiam quamdam; interdum esse superflua, id est, neutri horum necessaria. Rursus is, qui facturus est eleemosynam, potest esse privata persona, vel paterfamilias, aut alius, qui ex officio teneatur providere iis qui sunt sub ejus cura. Rursus comparari potest hujusmodi homo ad alium existentem vel in extrema necessitate, vel in gravi, vel in communi. Item vel ad personam privatam, vel ad commune bonum, seu personam ex qua commune bonum dependeat. Quid ergo in his comparationibus sit dicendum, sequentibus duabus sectionibus exponam.

12. *Quibus personis fieri debeat eleemosyna.*—Quærendum hic ultimo esset quibus personis fieri debeat eleemosyna. Sed satis intelligi potest ex supra dictis, tum in hac ipsa disputatione, sect. 4, num. 5, tum disput. 4, sect. 1; est enim eleemosyna cujusdam miseriæ sublevatio. Vide D. Thomam 2. 2, quæst. 32, artic. 9, et in 4, distinct. 15, quæst. 2, art. 6; Richard., art. 8, quæst. 7 et 8; Durand., quæst. 2; Palud., quæst. 3, art. 6; Gabriel., disput. 16, quæst. 4, artic. 2, conclus. 6 et 8; Alens., 4 part., quæst. 33, membr. 2; Sylvest., verbo *Eleemosyna*, quæst. 2 et 3, et alios Summistas eodem verbo; Navar., super cap. *Quamobrem*, de Pœnit., distinct. 4, num.

6; Sotum, in Opuscul. *Deliberatio in causa pauperum*; Medina, Cod. de Eleemosyna, titulo *De his quibus danda est eleemosyna*, cum sequenti.

SECTIO III.

In qua necessitate teneatur homo eleemosynam facere ex bonis omnino superfluis.

1. *Prima sententia.*—Prima sententia tantum obligat sub mortali ad dandum ex superfluis in extrema necessitate; ita Alens., 4 part., quæst. 34; Gerson., part. 2, alphab. 32, litt. O; Panor., in cap. *Si vero*, de Jurejurando; Turrecrem., in cap. *Sicut hi*, distinct. 47; Gabriel., in 4, distinct. 16, quæst. 1, conclus. 3; Joan. Medin., tractat. de Eleemosyna, quæst. 3, et alii. Ratio est, quia quando non est extrema necessitas, non est simpliciter necessitas; sed præceptum affirmans obligat tantum in necessitate simpliciter: ergo. Confirmatur primo, quia non tenetur homo magis subvenire alteri, quam sibi; sed ex præcepto non tenetur subvenire sibi, nisi in extrema necessitate, ita ut, licet permittat se pati gravem necessitatem, ut thesaurizet hæc bona superflua, non peccat mortaliter: ergo, etc. Secundo, quia alioquin damnanda esset major divitum multitudo, qui ideo fere augent divitias, quia de superfluis vix in extrema, nedum minori necessitate largiuntur.

2. *Secunda sententia.*—Secunda sententia est, teneri sub mortali ad danda hæc omnia bona superflua communibus pauperibus, vel saltem ad faciendam eleemosynam ex illis; ita D. Thomas 2. 2, quæst. 66, artic. 7, et in 4, distinct. 15, quæst. 2, art. 1, quæstiunc. 4; Palud., q. 3; Richard., art. 2, q. 2; Abulens., in cap. 6 Matth., q. 34; Lyran. et Carthus., super illud 1 Joan. 3: *Qui habuerit substantiam hujus mundi*; Cajetan. 2. 2, quæst. 32, art. 5, et in opuse. de Præcepto eleemosynæ, num. 2, et alii. Fundamenta hujus sententiæ primo sumuntur ex Scriptura, quæ absolute præcipit divitibus eleemosynas facere his pauperibus, qui non desunt in republica, qui non sunt, nisi qui communes necessitates patiuntur. Unde Deuter. decimo quinto, Eccles. 4, 1 Joan. 3, et Jacob. 5, dicitur absolute divites congregantes, et non distribuentes, thesaurizare sibi iram; et 2 ad Corinth. 8: *In præsentem tempore vestra abundantia illorum, id est egentium, inopiam suppleat*; 1 Timot.

ultim.: *Præcipe divitibus facile tribuere*, etc. Præterea Patres hæc in re loquuntur rigorosissime, nominatim Basil., hom. in illud Luc. 12: *Destruam horrea*, etc.; Nissen., orat. de Pauperibus amandis; Nazianz., orat. ejusd. argument.; Ambros., serm. 81; Hieron., in regula Monach.; August., in Psalm. 147, et serm. 219; Chrysostom., homil. 34 ad Populum. Summa eorum est, divites esse dispensatores constitutos a Deo honorum eorum quæ sibi sunt superflua, et esse raptores et latrones si non distribuunt, etc. Nec faciunt mentionem alterius necessitatis, nisi ejus quæ communiter occurrit. Ratio denique est, quia hæc bona temporalia, si superflua sint, jure naturæ sunt indigentium; ergo non possunt sine peccato retineri, si aliqui indigeant. Antecedens explicatur, et probatur ex D. Thoma 2. 2, q. 66, art. 7, quia hæc bona ex Dei institutione sunt communia: jure autem gentium sunt divisa, quæ divisio non potest esse justa, et rationi consona, nisi hac lege facta intelligatur, ut quæ propriis dominis fuerunt superflua, aliis efficiantur communia; nam oppositum esset contra finem ipsarum rerum, et hoc indicant Patres, cum vocant divites dispensatores.

3. *Tertia sententia.*—Tertia sententia est obligari homines ad dandum ex his bonis etiam in gravi necessitate proximi, non autem in communi; ita Alens., sibi contrarius, in 3 part., q. 65, ut refert Medina, codice de Eleemosyna, q. 3; Antonin., 2 part., tit. 1, cap. 24, § *Pro majori*; Armilla, verbo *Eleemosyna*, citans alios; Navar., in Manuali, c. 44, num. 5; Adrian., Quodlib. 1, art. 2, litt. G, et Quodlib. 12, art. 2, propos. 2, ubi citat Palud., in 4, distinct. 15; Sotus, de Justitia, lib. 5, q. 8, art. 1. Ratio est, quia divites sunt veri domini etiam superfluum, in quantumque quantitate; supponimus enim justo titulo ea bona possidere; nec agimus de bonis clericorum spirituali aliquo titulo comparatis, de quibus controversia est, an sint eorum honorum domini (ut in materia de Beneficiis tractatur); hinc fit divites per se nullam facere injuriam retinendo hæc superflua, vel in vanos usus prodigendo, nimirum quia sunt domini. Ex quo obiter intelligitur primo, in illis Sanctorum dictis aliquam esse exaggerationem, atque adeo intelligenda esse secundum quamdam similitudinem, quatenus tales domini possunt peccare mortaliter occasione bonorum temporalium, sicut raptores et fures, et interdum gravius. Unde secundo

intelligitur, seclusa indigentia proximorum, nullam esse obligationem conferendi aliis hæc bona. Atque ita tandem fieri, obligationem totam oriri ex necessitate aliorum. Unde jam sic concluditur: tota obligatio dandi oritur ex necessitate proximi; ergo talis erit obligatio qualis necessitas; ergo si semper necessitas occurrens est levis, obligatio semper est levis, atque adeo nunquam sub mortali. Et e contrario sola necessitas gravis inducet obligationem sub mortali. Confirmatur primo, quia alias omissio eleemosynæ, etiam in singulis levibus necessitatibus, esset peccatum mortale, quod est incredibile: sequela patet, quia vel quælibet, vel nulla est. Secundo, quia alias omnis prodigalitas esset peccatum mortale. Tertio, quia non liceret divitibus ad altiorem gradum ascendere conservando divitias, imo neque ædificare sumptuose.

4. *Prima conclusio.*—Dico tamen primo, simpliciter loquendo: divites habentes superflua obligantur aliquo modo ex præcepto misericordiæ ad faciendam eleemosynam. Hæc conclusio, abstrahendo ab obligatione sub mortali vel veniali, videtur omnino certa, et sufficienter convincitur fundamentis secundæ sententiæ, et ex aliis, quæ statim dicemus. Colligi tamen potest ex superius jam dictis, hanc scilicet obligationem genere suo esse sub mortali; ostendimus enim, charitatem et misericordiam ex genere suo ita obligare; in particulari vero consideranda erit gravitas materiæ, ad discernendum qualis sit necessitas.

5. *Secunda conclusio.*—Dico secundo: non solum in extrema, sed etiam in gravi necessitate obligat præceptum hoc sub mortali, eum qui habet superflua. Hæc conclusio primo probatur fundamentis secundæ sententiæ. Deinde quia obligatio hæc in Scriptura sacra talis significatur ut frequenter occurrat; signum est ergo non agi tantum de extrema, sed etiam, ut minimum, de gravi. Antecedens patet Matth. 23, ubi propter peccatum contrarium huic obligationi damnantur homines; damnantur autem per peccata quæ frequenter committuntur. Unde ibi non numerantur necessitates extremæ, sed graves; et Matth. 18, damnatur servus, quia non est misertus conservi sui in gravi necessitate; unde sumitur argumentum: nam si urgere debitorem mortale fuit etiam ei qui videbatur esse in necessitate, quanto magis habenti superflua grave erit non subvenire graviter indigenti? Secundo